

The effect of teachers' educational approaches on the effective teaching of geography in Iran's high schools

M.sadeghi^{*} 1, M.Rezaee 2

1 -Department of Geography Education, Farhangian University, PO Box ۸۸۹-۱۴۶۶۵
Tehran, Iran

2- Department of Geography Education, Farhangian University, Tehran, Iran
rezaee.arefi 61. @cfu.ac.ir

ABSTRACT

Keywords:

teaching
geography,
educational
techniques and
techniques,
classroom
management,
semi-structured
interview,
geographical
skills, educational
aids and materials.

Today, geography education is very important in their planning system in order to familiarize students with the natural and human features of their country and other countries. Geography is an essential subject to prepare students for the future. Geography education is done in the framework of a specific subject in order to create suitable learning opportunities for general and partial purposes in Iran. Although the textbooks are prepared by the educational research and planning organization in the three areas of cognitive, skill and attitudinal learning, in the end it is the geography teachers who coordinate and implement the curriculum and achieve the final behavior defined as education. . This research was conducted using a qualitative method using a semi-structured interview form. During the interview, the teachers were asked questions about teaching methods, educational techniques and techniques, geographic skills, teaching aids and how to manage the class. Our statistical population in this research is 40 geography teachers of schools in different cities of Iran in the academic year 1402-1401, who were randomly selected. The obtained results were analyzed through content analysis and using descriptive and inferential statistics. According to the results obtained from the research, it is clear that geography teachers use methods and techniques appropriate to the curriculum, but there are weaknesses in teaching aids and materials that need to be compensated.

¹ .Corresponding
author

R.Sharifi@cfu.ac.ir

ISSN (Online):

DOI:

Received: 1402/01/09 Reviewed: 1403/03/13 Accepted: 1403/03/30 PP: 20

Citation (APA): Sadeghi, m., (2023). The effect of teachers' educational approaches on the effective teaching of geography in Iran's high schools. *The scientific quarterly Journal Of Research social studies education* , 6(199-118).

 <https://doi.org/10.12345/tej.12.10.112>

تأثیر رویکردهای آموزشی معلمان بر آموزش مؤثر جغرافیا

در دبیرستان‌های منتخب ایران

مقاله پژوهشی

منصور صادقی^{۱*}، محسن رضائی عارفی^۲

۱. دکترای ژئومورفولوژی و مدیریت محیط (نویسنده مسئول)

۲. گروه آموزش جغرافیا، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران rezaei.arefi61@cfu.ac.ir

چکیده

امروزه آموزش جغرافیا، جهت آشنایی دانش‌آموزان با ویژگی‌های طبیعی و انسانی کشور خود و سایر کشورها اهمیت خاصی در نظام برنامه ریزی آنها دارد. جغرافیا یک درس ضروری جهت آماده سازی دانش‌آموزان برای آینده است. آموزش جغرافیا در چارچوب یک عنوان درسی خاص به منظور ایجاد فرصت‌های مناسب یادگیری برای اهداف کلی و جزئی در ایران انجام می‌شود. اگرچه کتاب‌های درسی توسط سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، در سه حیطه یادگیری شناختی، مهارتی و نگرشی تهیه می‌شوند، اما در نهایت معلمان جغرافیا هستند که برنامه درسی را هماهنگ و اجرا می‌کنند و به رفتار پایانی که به عنوان آموزش تعریف می‌شود دست می‌یابند. این پژوهش به روش کیفی و با استفاده از فرم مصاحبه نیمه‌ساختاریافته صورت گرفته است. در طول مصاحبه، از معلمان سؤالاتی در مورد روش‌های تدریس، فنون و تکنیک‌های آموزشی، مهارت‌های جغرافیایی، وسایل و مواد کمک آموزشی و نحوه مدیریت کلاس سؤالاتی از آنها پرسیده شده است. جامعه آماری ما در این پژوهش ۴۰ نفر از دبیران جغرافیای مدارس شهرهای مختلف ایران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ می‌باشد که به شیوه تصادفی انتخاب شده‌اند. داده‌ها از طریق تحلیل محتوا و با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی در محیط نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، هرچند معلمان جغرافیا از روش‌های متناسب با برنامه درسی استفاده می‌کنند، ولی در خصوص وسایل و مواد کمک آموزشی ضعف‌های وجود دارد که باید جبران شود.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

واژه‌های کلیدی:

آموزش جغرافیا، تکنیک‌های آموزشی، مدیریت کلاس، مهارت‌های جغرافیایی، وسایل کمک آموزشی.
۱. نویسنده مسئول
R.Sharifi@cfu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۰۹

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۳/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۳۰

شماره صفحات: ۲۰

مقدمه

عرصه تعلیم و تربیت از مهمترین زیرساخت‌های تعالی پیشرفت همه‌جانبه کشور و ابزار جدی برای ارتقاء سرمایه انسانی شایسته کشور در عرصه‌های مختلف است (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰، ص ۷). دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت در کشور نیازمند ترسیم چشم‌اندازی است که در آن نحوه طی مسیر، منابع و امکانات لازم، تقسیم کار در سطح ملی و الزامات در این مسیر به صورت شفاف و دقیق مشخص شده باشد. تقسیم منابع و امکانات برای مدارس در سطح کشور به صورت عادلانه تقسیم‌نشده است. بر همین اساس با یک نگاه اجمالی به اطراف‌مان می‌توانیم به راحتی تمایز بین دبیران و مدارس مختلف را تشخیص دهیم. چه چیزی باعث می‌شود که در بسیاری از مواقع والدین حاضر می‌شوند برای ثبت نام فرزندان از مدارس نزدیک به منزل خود صرف‌نظر می‌کنند و ترجیح می‌دهند هزینه‌های سرویس و سایر مشکلات را تحمل کنند و فرزند خود را در مدارس دور از خانه خود ثبت نام نمایند. در حقیقت علت اصلی این مطلب با وجود یکسان بودن منابع درسی در سراسر کشور و تجهیزات تقریباً مشابه مدارس؛ همان رویکردهای آموزشی دبیران و مدیران مدارس است.

اصول متداول تدریس، نقطه عزیمت همه فعالیت‌ها از طراحی و به کارگیری برنامه آموزشی و انتخاب تجهیزات و مواد آموزشی است، دانستن و به کارگیری روش تدریس مناسب جزء وظایف همه همکاران آموزش و پرورش و در درجه اول معلمان است. روش تدریس مناسب معلمان را ملزم به توجه به اصل هدف‌گرایی می‌کند (Karatekin and Durmuş, 2008:16). معلم با شخصیت متعادل و داشتن روحیه سازگار و هوشیاری لازم و به کار بردن مهارت‌هایی که از هنرهای معلمی به شمار می‌رود، به عنوان مدیر و مدبر کلاس وظیفه دارد علاوه بر مدیریت و ایجاد نظم و انضباط در کلاس، ارتباطی درست، مطلوب و مؤثر با دانش‌آموزان داشته باشد و در این مسیر و برای نیل به این غایت گام بردارد، زیرا ایجاد نظم و هماهنگی، یکی از شرایط و اصول اولیه و لازم برای موفقیت است و اداره کلاس درس بصورتی کارآمد و مؤثر، تنها راهی است که آموزش و یادگیری کارساز و مفید را به دنبال خواهد داشت (رنجبر، ۱۳۹۴، ۲). برای رسیدن به شرایط مطلوب و به منظور تحقق اهداف آموزشی، اساسی‌ترین عامل معلم است.

او می‌تواند نقایص و کمبودها را جبران کند و با ایجاد عاطفه و روابط مطلوب، محیطی جذاب فراهم سازد. همچنین شخصیت معلم در ایجاد شرایط یادگیری و تغییر و تحول فراگیران مؤثر است، زیرا شخصیت که شامل سازگاری، هوش و رفتار کلی است به عنوان عاملی قوی در این زمینه، می‌تواند نتیجه کار معلم را در فراگیری دانش آموزان و تغییر رفتار آنها بهبود بخشد (رئیسی، ۱۳۸۰، ۴۷). موفقیت معلمان، موجب موفقیت مدارس خواهد شد، موفقیت مدارس، مؤسسات آموزشی را به موفقیت سوق می‌دهد و موفقیت مؤسسات آموزشی، سیستم آموزشی را به موفقیت می‌رساند (Can,)

(1998). معلم موفق، معلمی است که یادگیرنده مستمری باشد، زیرا در عصر انفجار اطلاعات و دانش، معلم باید همواره خود را به علم روز مجهز نموده و با روش‌های نوین تدریس، آشنایی داشته باشد. معلم باید علاوه بر دانش و تخصص لازم، انگیزه کافی هم داشته باشد تا بتواند مهارت خود را بکار گیرد. معلم باید به روز باشد. معلم امروز با معلومات کهنه نمی‌تواند سرکلاس حرف نو بزند. گسترش سیستم‌های ارتباطی مثل اینترنت دانش‌آموزان را مجهز کرده و شاید زمانی دانش‌آموز، اگر معلم به روز نشود، از معلم بیشتر بداند. پویایی هر نظام تربیتی در این است که اصول، روش‌ها و کارکردهای خود را از حالت ایستا خارج کند و بتواند خواسته‌هایش را متناسب با دگرگونی‌های محیطی، شاداب و زنده نگه دارد (باقری، ۱۳۸۵: ۲۵). یکی از درس‌های مهم در نظام آموزشی هر کشور از جمله ایران، درس جغرافیاست. تدریس جغرافیا موجب کشف دنیای واقعی، موضوعات و مسائل مهم پیش‌روی انسان می‌شود. عمر جغرافیا با عمر انسان ساکن در سیاره زمین برابر است. وقتی که انسان در زمین ظاهر شد برای راه‌یابی به بخش‌های مجاور، از رودخانه‌ها عبور کرد یا قطعه‌ای را برای زیست و بهره‌مندی از گیاهان طبیعی انتخاب نمود و بخشی را جهت کشت از بخش‌های دیگر مجزا ساخت، علم جغرافیا نیز موجودیت یافت (شکویی، ۱۳۷۷: ۳).

رشد سریع جمعیت در قرن بیستم با تخریب گسترده محیط زیست همراه بود. از طرف دیگر رشد اقتصادی نامتوازن برخی از کشورها این روند را شدت بخشید. چهار منبع طبیعی و مورد نیاز برای ادامه زندگی؛ آب، خاک، هوا و جانداران هستند. هر یک از موارد مذکور بخشی از مطالب مورد بحث در جغرافیا است. بنابراین لازم می‌نمایند نسبت به آموزش درس جغرافیا در مدارس توجه جدی به عمل آید. جغرافیا موضوعی حیاتی است که به دانش‌آموزان درباره دنیای اطرافشان می‌آموزد و به آنها کمک می‌کند تا محیط زیست، منابع طبیعی و چگونگی تأثیر فعالیت‌های انسانی بر سیاره زمین را درک کنند. جغرافیا می‌تواند دانش‌آموزان را به شهروندان فعالی تبدیل کند که با دنیای اطراف در تعامل هستند. آنها با یادگیری ویژگی محیط‌ها، فرهنگ‌ها، جوامع مختلف؛ برای درک و مقابله با مسائل جهانی مانند تغییرات آب‌وهوا، فقر و نابرابری مجهزتر می‌شوند. با آموزش مناسب این درس دانش‌آموزان می‌توانند به مهارت‌های؛ ارتباط، کارگروهی، توانایی استدلال فضایی و حل مسئله دست پیدا کنند که برای یک شهروند موثر ضروری می‌نماید.

هدف اساسی از آموزش جغرافیا، پرورش شهروندان و اتباع فعال و مسئولی است که بتوانند علاوه بر رفع مشکلات زندگی خود در حال و آینده، به صلح و عدالت میان مردم دنیا از یک‌سو و بین موجودات انسانی و دنیای طبیعی از سوی دیگر، به‌طور مؤثر کمک‌کنند (فلاحیان، ۱۳۷۵). بنابراین، جهت جذاب و مفید بودن درس جغرافیا، معلمان باید علاوه بر دسترسی به منابع آموزشی مناسب، روش‌های تدریس مناسب و علاقمند نمودن دانش‌آموزان به مباحث درسی اهتمام جدی داشته باشند. تا دانش‌آموزان نحوه تعامل مناسب با محیط زیست خود و تأثیر اعمال‌شان بر محیط زندگی خود آگاه

شوند. موارد مذکور مهارت‌های ارزشمند زندگی می‌باشد که ارزشی فراتر از، آموزش صرف جغرافیا دارد.

مسیرهای توسعه یافته و به هم پیوسته مفاهیم جغرافیا ثابت می‌کند که تخصص در آموزش جغرافیا ممکن است نقش مهمی در فرآیند شکل دادن به هویت موضوعی مطلوب معلمان داشته باشد. همچنین فرض بر این است که تخصص معلمان باعث توسعه‌ی فهم صحیح جغرافیا و ارتقای فهم دانش‌آموزان از آموزش جغرافیا باشد (Bustin, 2019). انکار رابطه بین تخصص و کیفیت تدریس به معنای زیر سؤال بردن هدف و کارکرد آموزش اولیه معلم است. در آموزش جغرافیا، آگاهی معرفت شناختی از موضوع، در میان دیگران، از طریق مفاهیم جغرافیایی نشان داده می‌شود، جایی که برخی از مفاهیم یادگیری را مؤثرتر از دیگران پشتیبانی می‌کنند (Brooks, 2010). در جهانی که ویژگی‌های طبیعی و انسانی شدیداً به هم مرتبط هستند و تغییر هرکدام بر دیگری تأثیر می‌گذارند، درک جغرافیایی از محیط زندگی برای هر فردی لازم می‌نماید. دانش‌آموزان با فراگیری صحیح علم جغرافیا نه تنها یکی از مهارت‌های مهم در زندگی را یاد می‌گیرند بلکه حس کنجکاوی برای کشف ناشناخته‌های جهان در آنها برانگیخته می‌شود.

پیشینه پژوهش

بررسی سابقه و پیشینه مطالعات صورت‌گرفته در ایران در سال‌های گذشته در خصوص شیوه‌ها و روش‌های اثربخش آموزش جغرافیا، نشان می‌دهد تلاش‌های در این زمینه صورت گرفته است که به اختصار به چند مورد آنها اشاره می‌شود.

لطیفی و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی بکارگیری شوخ طبعی در فرایند تدریس توسط دبیران شهر شوش پرداختند، یافته‌های پژوهش آنها نشان داده، دبیران در تدریس از شوخ طبعی مناسب بیشتر از شوخ طبعی نامناسب استفاده کرده‌اند. البته به طور کلی میزان استفاده از شوخ طبعی (مناسب و نامناسب) کمتر از متوسط بوده و در ضمن دبیران مرد بیشتر از دبیران زن، از انواع شوخ طبعی در فرایند تدریس استفاده کرده‌اند و شواهد نشان داده معلمان تمایل بیشتری به استفاده از شوخ طبعی مناسب مانند شوخ طبعی مرتبط به محتوای آموزشی دارند؛ چرا که استفاده از یک لطیفه یا داستان شخصی مرتبط با مواد آموزشی باعث شده است تا دانش‌آموزان توجه بیشتری به فرایند تدریس و یادگیری نشان دهند.

اشرف‌زاده و همکاران (۱۴۰۲) پژوهشی تحت عنوان فراتحلیل تأثیر یادگیری مشارکتی بر عملکرد تحصیلی انجام دادند نتایج تحقیق آنها نشان داد که اندازه اثر یادگیری مشارکتی بر عملکرد تحصیلی در پسران بیشتر از دختران، در دانش‌آموزان ابتدایی بیشتر از سایر مقاطع، در شیوه گروهی ناهمگن بیشتر از سایر انواع و در درس علوم اجتماعی بیشتر از سایر دروس بوده است.

یافته‌های پژوهش (صفری، ۱۴۰۲) در خصوص تأثیر تدریس به شیوه سازنده‌گرایی بر علاقه به درس و سرزندگی تحصیلی و اشتیاق به مدرسه در مدارس شهر جویبار نشان داد تدریس به شیوه سازنده‌گرایی بر علاقه به درس، سرزندگی تحصیلی و اشتیاق به مدرسه به طور معناداری اثرگذار بوده است.

رضایی و حقانی (۱۳۹۴) اقدام به پژوهش در زمینه، فنون مدیریت کلاس نمودند. آنها نتیجه گرفتند که یکی از مهمترین فنون مدیریت کلاس، تعیین قوانین کلاسی با همراهی فراگیران و اجرای این قوانین در کلاس درس است.

دیمه‌ور و یوسفی (۱۳۹۸) به مطالعه یادگیری اثربخش در آموزش جغرافیا با استفاده از راهبرد آموزش ترکیبی و گردش علمی می‌پردازند و ضرورت اصالت دادن و تناسب بخشی به موقعیت‌های یادگیری در محیط‌های یادگیری متنوع در زمینه‌های عینی و عملی درس جغرافیا، مورد تأیید قرار می‌دهند. محمدی و بخشی (۱۳۹۸) به بررسی بسط تئوری‌های شناخت شناسی و دیدگاه‌های یادگیری در آموزش اثربخش جغرافیا اقدام نمودند. بر اساس یافته محققان، حذف هر کدام از شیوه‌های شناخت در آموزش جغرافیا، به استبداد ساده‌پنداری و تعصب بر روی مورد خاص منجر می‌شود در حالی که ماهیت جغرافیا بر ایجاد رابطه، همبستگی و تأثیر و تاثر استوار است. چوبینه (۱۳۹۹) در تحقیقی با موضوع، برنامه‌دستی آموزش جغرافیا در ایران در دوره‌های قبل و بعد از تاسیس دارالفنون و همچنین تغییرات ایجاد شده در تولید محتوای این درس بعد از سال ۱۳۷۵ را مورد مطالعه قرار داده است. نتایج مطالعات ایشان نشان می‌دهد، با توجه به ضرورت تغییرات دایمی در نیازهای فردی و اجتماعی، حلقه واسطه بین معلمان و اساتید دانشگاه‌ها برنامه‌ریزی درسی می‌باشد در حالی که تاکنون هیچ نقطه روشنی به شکل سیستماتیک بین این دو جریان دیده نشده است اما به شکل غیررسمی پیوندهای غیرسیستماتیک و نامحسوسی بین اساتید دانشگاه‌ها و معلمان به وقوع پیوسته است. فرجی و امیری (۱۴۰۱) به بررسی بازنمایی تجارب تدریس غیرحرفه‌ای معلمان جغرافیا؛ یک پژوهش پدیدارشناسانه پرداختند که نتایج بدست آمده نشان داده است؛ آموزش غیرتخصصی در اکثر موارد به انتخاب و خواست معلم نبوده و معلم به دلایل مختلف و برخلاف میل باطنی مجبور به پذیرش تدریس غیرتخصصی آموزش جغرافیا می‌شود. سلیمان‌نژاد و همکاران (۱۴۰۱) در طی پژوهشی به بررسی شناسایی و رتبه‌بندی روش‌های مؤثر تدریس در آموزش جغرافیا با جامعه آماری دانشجو معلمان رشته آموزش جغرافیای پردیس امیرکبیر اقدام نمودند و بر اساس نتایج بدست آمده تدریس گردشگری محور، مؤثرترین روش تدریس آموزش جغرافیا می‌باشد و پس از آن تدریس فناوری محور و روش اکتشافی در اولویت‌های بعدی قرار می‌گیرند. احمد آبادی و امیری (۱۴۰۲) در مقاله‌ای با عنوان چالش‌های آموزش جغرافیا؛ از نگاه دبیران (مطالعه موردی؛ متوسطه دوم رشته‌ی انسانی) به روش پژوهش کیفی (تحلیل تفسیری) و با ابزار مصاحبه نیمه-ساختاریافته با ۲۰ نفر از دبیران جغرافیای متوسطه‌ی دوم انسانی؛ استان خراسان شمالی پرداخته و چالش اصلی دبیران در

این حوزه را به پنج بخش شامل چالش فناوری، ارتباط بین نظریه و عمل، روش تدریس، محدودیت و کمبود منابع و در نهایت چالش محتوایی تقسیم‌بندی نمودند. (2006) Damme & Opdenakker تحقیقی با عنوان ویژگی‌های معلم و سبک‌های تدریس به‌عنوان عوامل مؤثر در تمرین کلاس درس انجام دادند. این مطالعه تأثیر ویژگی‌های معلم (جنسیت، تحصیلات، مهارت‌های مدیریت کلاس و رضایت شغلی) و سبک‌های تدریس را بر شاخص‌های عملکرد خوب کلاس در آموزش متوسطه با استفاده از تحلیل چندسطحی بررسی کرده است. این مطالعه نشان می‌دهد که وجود شیوه‌های مؤثر کلاس درس را می‌توان با سبک تدریس یادگیرنده محور و با مهارت‌های خوب مدیریت کلاس، نتیجه بخش بوده است. علاوه بر این، مشخص شد که معلمانی که سطح رضایت شغلی بالایی دارند، حمایت آموزشی بیشتری از کلاس‌های خود، نسبت به معلمان با سطح رضایت شغلی پایین، ارائه می‌کنند. باتوجه به بررسی پیشینه موضوع، اغلب مطالعات بصورت تک‌بعدی و پراکنده بوده و در این پژوهش سعی شده است عواملی مختلف دخیل در تدریس موفق درس جغرافیا از جمله روش‌های تدریس، تکنیک‌ها، مهارت‌ها و نحوه کلاس‌داری معلمان در مدرسه با استفاده از ابزار مصاحبه مورد بررسی قرار گیرد.

اهداف پژوهش

هدف از این پژوهش بررسی تأثیر دیدگاه (رویکردهای آموزشی) معلمان بر آموزش مؤثر جغرافیا در دبیرستان‌های منتخب ایران است که در زمره تحقیقات توسعه ای قرار می‌گیرد. بنابراین مطابق با هدف مذکور، پاسخ سؤالات زیر جستجو شده است.

- ۱- روش‌های تدریس معلمان در آموزش جغرافیا چیست؟
- ۲- دبیران در آموزش جغرافیا از چه فنون و تکنیک‌های آموزشی استفاده می‌کنند؟
- ۳- معلمان در آموزش جغرافیا از چه مهارت‌های آموزشی استفاده می‌کنند؟
- ۴- وسایل و مواد کمک آموزشی مورد استفاده آنها در آموزش جغرافیا چیست؟

روش پژوهش

در این پژوهش از رویکرد تحقیق کیفی و از روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. روش کیفی برای مسائلی مناسب است که در آن بر درک پیچیدگی‌ها، جزئیات و بافت پدیده‌های مورد مطالعه تأکید می‌شود.

پژوهش کیفی عبارت است از مجموعه فعالیتهایی مانند (مشاهده، مصاحبه، شرکت گسترده در فعالیت‌های پژوهشی) که هر کدام به نحوی محقق را در کسب اطلاعات دست اول در باره موضوع تحقیق یاری می‌دهند. بدین ترتیب، از اطلاعات جمع‌آوری شده، توصیف‌های تحلیلی، ادارکی و طبقه‌بندی شده حاصل می‌شود (دلاور، ۱۳۷۴: ۲۵۵).

گروه مورد مطالعه با روش «نمونه‌گیری موردی آسان در دسترس» انتخاب شده است. داده‌ها از طریق «فرم مصاحبه نیمه‌ساختاریافته» که توسط محققان تهیه شده است، به دست آمده است. همچنین در این شیوه پژوهش اولین مصاحبه که باید با خبره‌ترین فرد جامعه آماری صورت می‌گرفت، تا مدل تحقیق شکل مناسب‌تری پیدا کند. در انتخاب خبرگان و متخصصان مربوطه معیارهای متعددی مد نظر قرار گرفت که از جمله آنها می‌توان به حوزه‌های فعالیت، سابقه کاری، رتبه علمی اشاره کرد.

مصاحبه یکی از اساسی‌ترین فنون یا ابزارهای جمع‌آوری داده‌هاست که در آن مصاحبه‌گر با بررسی عمیق ادراک، نگرش‌ها، علایق و آرزوهای مصاحبه‌شوندگان، داده‌های متناسب با هدف‌های تحقیق را جمع‌آوری می‌نماید، آنها را توصیف کرده، سپس تبیین می‌کند یا توضیح می‌دهد (کریمی، ۱۳۹۱: ۹۰). مصاحبه ابزاری رایج برای جمع‌آوری اطلاعات به روش ارتباط مستقیم کلامی بین مصاحبه‌کننده و مصاحبه‌شونده است. مصاحبه از نظر سازمان‌یافتگی به سه گروه اصلی مصاحبه ساختاریافته، نیمه ساختاریافته و باز دسته‌بندی می‌شوند.

در مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، سؤالات مصاحبه از قبل مشخص می‌شود و از تمام پاسخ‌دهندگان، پرسش‌های مشابه پرسیده می‌شود؛ آنها آزادند که پاسخ خود را به هر طریقی که می‌خواهند پاسخ دهند. البته در راهنمای مصاحبه؛ جزئیات مصاحبه، شیوه بیان و ترتیب آنها ذکر نمی‌شود و این موارد در طی فرایند مصاحبه تعیین می‌شود (دلور، ۱۳۸۳، ۱۵۷).

استفاده از مصاحبه جهت کسب نتایجی که از قابلیت اعتماد بالایی برخوردار باشد، نیازمند تسلط بر روش‌های انجام مصاحبه و دارا بودن تخصص در زمینه تجزیه و تحلیل داده‌ها می‌باشد. برخی از محققان، مصاحبه را مطمئن‌ترین و بهترین ابزار جمع‌آوری اطلاعات می‌دانند. آنها تاکید می‌کنند که اگر مصاحبه طبق اصول و موازین صحیح انجام گیرد و با استفاده از تدابیر گوناگون قابلیت اعتماد داده‌های مصاحبه افزایش یابد می‌توان از فواید این ابزار در پژوهش‌ها بهره جست (Cohen & Manion, 1986, 307). برخی از صاحب‌نظران معتقدند: در پژوهش‌های کیفی نیز مانند پژوهش‌های کمی، محققان برای نشان دادن صحت یافته‌های خود، باید برای افزایش اعتبار و پایایی داده‌ها، روش‌هایی را که محققان کمی استفاده می‌کنند، بکار گیرند. در مقابل برخی دیگر چنین دیدگاهی را رد می‌کنند و تأکید دارند؛ محققان کیفی اصل فرااثبات‌گرایانه (واقعیت چندگانه) را پذیرفته‌اند؛ به این معنا که افراد متفاوت ادراک متفاوتی از جهان دارند. برخی افراد از این هم فراتر می‌روند و تاکید دارند، محققان کیفی هدایت پژوهشی قابل تعمیم و تکرار نیستند، بلکه در صدد ارائه تبیین‌های جدید از یک نظریه و یا ارائه نظریه زمینه هستند. بنابراین، برای پژوهش‌های کیفی، چنین معیارهای لازم نیست. از نظر این صاحب‌نظران، آنچه در پژوهش‌های کیفی باید مورد توجه قرار گیرد قابلیت اعتماد یا صحت داده‌هاست (Seale, 1999, 143). در کشور ما، در مقایسه با برخی کشورها، مصاحبه به عنوان فن یا ابزار جمع‌آوری داده‌ها کمتر مورد استفاده قرار گرفته و برای تهیه منابع مطالعاتی و

راهنمای کافی در زمینه مصاحبه، به ویژه در سطح تخصصی، تلاش‌های محدودی انجام شده است. از این رو، ناآشنایی افراد علاقمند به کشف حقایق از طریق مصاحبه، موجب ذهن‌گرایی، دورشدن از حقایق و حتی انحراف از مسیر صحیح جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات گردیده و در نهایت، منجر به نتیجه‌گیری‌هایی شده که از قابلیت اعتماد کمی برخوردار است و نسبت به صحت آنها شک و تردید وجود دارد (یمانی و دیگران، ۱۳۸۶، ص ۴۳۵). بعضی داده‌ها ممکن است به شیوه آماری کمی شده باشند، اما تجربه و تحلیل به شکل کیفی باشد. این روش پژوهش اغلب از تبیین استقرایی بهره می‌جوید (خداوردی، ۴۱، ۱۳۸۷).

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش، ۴۰ نفر از دبیران جغرافیایی مشغول به خدمت از ۱۲ استان کشور در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ می‌باشند که به روش نمونه‌گیری غیراحتمالی سهمیه‌ای انتخاب شده است. در جداول شماره ۳ و ۲ و ۱ پراکندگی استانی، سطح تحصیلات و سابقه خدمت مصاحبه شوندگان آورده شده است.

جدول شماره (۱) پراکندگی جمعیتی مصاحبه شوندگان در استان های مختلف

استان	آذربایجان شرقی	اصفهان	البرز	تهران	استان آذربایجان غربی	استان زنجان	خوزستان	یزد	گیلان	قم	کردستان	ایلام
تعداد	۲	۲	۴	۴	۵	۲	۴	۲	۲	۷	۳	۳

جدول شماره (۲) سطح تحصیلات مصاحبه شوندگان

سطح تحصیلات	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری
تعداد (نفر)	۱۴	۱۹	۷

جدول شماره (۳) سابقه تدریس مصاحبه شوندگان

سال سابقه تدریس	۱-۵ سال	۶-۱۰ سال	۱۱-۱۵ سال	۱۶-۲۰ سال	بیش از ۲۰ سال
تعداد (نفر)	۸	۶	۵	۸	۱۳

یافته‌های تحقیق

یافته اول: روش‌های تدریس

در اولین مرحله از مصاحبه با دبیران محترم جغرافیا، از آنها در خصوص روش تدریس مورد استفاده آنها در آموزش جغرافیا سؤال شده است، که نتایج آن در جدول شماره (۴) آمده است.

روش‌های تدریس و یادگیری متداول در اکثر نظام‌های آموزشی بر گوش دادن و بیان لفظی و حفظ کردن مطالب درسی استوار است. به جای تبادل نظر و تفکر و بحث درباره امور و پدیده‌ها، معلم مطالب را بیان می‌کند و شاگردان گوش می‌کنند (بیابانگرد، ۱۳۸۷: ۱۸۱). روش تدریس باید انعطاف‌پذیر باشد، یعنی عوامل خارجی که ممکن است پیدا شود را نیز در نظر بگیرد (شعاری‌نژاد، ۱۳۹۵: ۹۴۹).

جدول شماره (۴) روش‌های تدریس دبیران در آموزش جغرافیا

تعداد	روش‌های تدریس
۲۰	۱- روش تدریس انتقالی یا معلم محور
۲۶	۲- روش تدریس فعال و دانش‌آموز محور (سازندگرای)
۲۰	۳- بحث آزاد و استفاده از نظرات دانش‌آموزان
۶	۴- استفاده از روش‌های تکرار و حفظ مطالب درسی
۱۲	۵- حرکت از معلوم به مجهول
۱۴	۶- حرکت از مطالب عینی به مطالب انتزاعی
۱۴	۷- آموزش مبتنی بر کاوشگری
۱۶	۸- حفظ یکپارچگی مطالب درسی (ارتباط دادن مطالب درسی به یکدیگر)
۱۶	۹- استفاده از کلاس‌های موضوعی (کلاس خاص جغرافیا همراه با امکانات مثل نقشه‌ها، کره و ...)
۲۵	۱۰- ارائه دلپذیر مطالب درسی همراه با طنز و شوخی

فعال نگاه‌داشتن دانش‌آموز و درگیر کردن آنها در طول جلسه درسی، می‌تواند برای معلمان بسیار چالش برانگیز باشد (Masek et al, 2019). به اعتقاد بروکز (Brooks) معلم سازنده‌گرا برخلاف معلمان سنتی به یادگیرندگان اجازه می‌دهند تا نظرات خود را ابراز نموده و درباره راهبردهای آموزشی و متون درسی اظهار نظر نمایند. معلم و مربی سازنده‌گرای، خودگردانی و ابتکار یادگیرندگان را مورد تشویق قرار داده و شرایط ابزار استفاده از آن را در کلاس‌ها و مدارس فراهم می‌نماید. در این شرایط است که یادگیرندگان در پی یافتن پاسخ به سؤال ات بوده و به حل مسائل و مشکلات خود می‌پردازند (ولوی، ۱۳۹۲: ۴۵). با توجه به داده‌های به دست آمده از مطالعه؛ مشاهده می‌شود که معلمان بیشتر از روش تدریس فعال و دانش‌آموز محور (سازندگرای) با ۲۶ مورد فراوانی استفاده می‌کنند و ارائه دلپذیر مطالب درسی همراه با طنز و شوخی با ۲۵ مورد در رتبه دوم قرار دارد.

یافته دوم: روش‌ها و تکنیک‌های آموزشی

هدف اصلی آموزش، ایجاد تغییر در رفتار فراگیران است. تغییر در رفتار فراگیراندر حقیقت کار اصلی معلمان است.

با توجه به نیاز دانش‌آموزان، اندازه کلاس، تعداد دانش‌آموزان و برنامه درسی؛ معلمان برای دستیابی به این هدف از تکنیک‌های متعددی استفاده می‌کنند. امروزه روش‌های نوین تدریس، حضور فعال دانش‌آموز را در امر یادگیری بسیار مؤثر می‌داند و این حضور فعال در صورتی تجلی پیدا می‌کند که

شیوه تدریس معلم متناسب با آموزش دروس باشد تا تحولی در روند آموزش ایجاد شود (احدیان، ۱۳۸۴).

در دومین مرحله از مصاحبه با دبیران جغرافیا، از آنها در خصوص فنون و تکنیک‌های که در آموزش جغرافیا بکار می‌گیرند سؤال شده است، که نتایج آن در جدول شماره (۵) ارائه شده است.

جدول (۵) روش‌ها و تکنیک‌های آموزشی مورد استفاده دبیران در آموزش جغرافیا

تعداد	متد و تکنیک‌های آموزشی
۲	۱- تکنیک شش کلاه تفکر
۶	۲- روش نقلی
۱۲	۳- پیمایش میدانی و مشاهده
۲۸	۴- بارش فکری
۴	۵- تخیل
۱۲	۶- نمایش
۲۴	۷- بحث‌گروهی
۱۴	۸- روش حل مسئله
۲۷	۹- پرسش و پاسخ
۱۴	۱۰- تمرین و تکرار

باتوجه به اطلاعات حاصله، مشاهده می‌شود که معلمان با ۲۸ مورد فراوانی، بیشتر از تکنیک بارش فکری نسبت به سایر تکنیک‌ها استفاده می‌کنند. متد پرسش و پاسخ با ۲۷ مورد و بحث گروهی با ۲۴ مورد فراوانی در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند. بارش فکری عبارت است از اجرای یک روش گردهمایی که گروهی می‌کوشند برای یک مسئله خاص با ارائه تمامی ایده‌های خود، راه حلی بیابند. در متد بارش مغزی، دانش‌آموزان با آزادی تمام کلیه مطالبی را که در مورد موضوع به ذهن‌شان می‌رسد، فوراً بیان می‌کنند و به طور ناخودآگاه و سریع از یافته‌ها و دانسته‌های قبلی خود استفاده می‌کنند و آنها را به کلاس ارائه می‌دهند. دانش‌آموزان مجموعه جملات و کلماتی را بیان می‌کنند که تمامی آنها در کنار یکدیگر می‌تواند بخش عمده‌ای از مطالب مرتبط با سرفصل مربوطه را ارائه دهد (اچ داگلاس بروان، ۲۰۰۳؛ ترجمه رفیعی، ۱۳۹۱).

یافته سوم: مهارت‌های جغرافیایی

با مطالعه برنامه‌های درسی جغرافیای کشور از جمله سند برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۹۱ می‌توان پی برد که رویکردها و اهداف آموزش جغرافیا صرفاً آموزش مفاهیم، اصول و نظریه‌ها نیست، بلکه موضوعات مهمی مانند تلفیق نظر و عمل و مرتبط ساختن محتوا با کاربردهای احتمالی، پرورش مهارت‌های فرایندی و ارائه موضوعات علمی در زمینه‌ای مسائل روزمره

زندگی می‌باشد. بنابراین بکارگیری مهارت‌های جغرافیای و تعلیم آن مهارت‌ها به دانش‌آموزان جهت استفاده از آنها در زندگی‌شان ضرورت دارد.

سومین سؤال از معلمان جغرافیا، در خصوص استفاده آنها از مهارت‌های جغرافیایی در تدریس مطالب درسی می‌باشد که از همین طریق، استفاده از مهارت‌های جغرافیایی مورد نظر به دانش‌آموزان نیز آموزش داده می‌شود. نتایج بدست آمده در جدول شماره (۶) ارائه شده است.

جدول (۶) مهارت‌های جغرافیایی

تعداد	مهارت‌های جغرافیایی
۱۶	۱- مهارت پژوهش‌های جغرافیایی
۲۲	۲- مهارت‌های مشاهده
۱۶	۳- مهارت خواندن و ترسیم نمودارها
۲۴	۴- مهارت نقشه‌خوانی و نقشه‌کشی
۳۴	۵- مهارت دید همه جانبه به موضوعات (نگرش سیستمی)

نتایج کسب‌شده نشان می‌دهد، اکثر دبیران با ۳۴ مورد فراوانی از مهارت دید همه‌جانبه به موضوعات استفاده می‌کنند همچنین مهارت نقشه‌خوانی و نقشه‌کشی نیز با ۲۴ مورد در رتبه دوم قرار می‌گیرد. آموزش و بکارگیری دید همه‌جانبه در موضوعات جغرافیای بسیار مهم و ضروری است. جغرافیا مثل هر شاخه علمی دیگر به شاخه‌های بسیار زیاد علمی تقسیم شده است. اما این شاخه‌ها و متخصصین آنها، بدون بهره‌گیری از تخصص یکدیگر به مسیر شاخه‌ی علمی تفکیک شده خود کشیده می‌شوند. چنین شیوه کار مانع از توسعه‌ی معرفت علمی دانش جغرافیا می‌شود؛ زیرا این شیوه کار، تنها جزءها یعنی بخش‌ها و زیربخش‌های جغرافیا را بدون در نظر گرفتن کل‌ها بررسی می‌کند. این مسئله در یک مبنای صریح و روشن با چاشنی اتحاد فراگیر و جامع، باید شکل بگیرد.

منافع علم جغرافیا از حل مسائل محیطی و انسانی به دست می‌آید، مسائل اساسی جهان که با افزایش فشارهای انسانی بر محیط و منابع آن حادث می‌شوند. به عنوان مثال، مسائل عمده ناشی از بلایای طبیعی، توسعه شهری، تغییرات اقلیمی، آلودگی، توسعه و توسعه پایدار، همگی دانش و فهمی در راستای فرایندهای طبیعی و انسانی همچون دو بال کبوتر می‌طلبند و بویژه در مفهوم مسائل عمده نیازمند رویکردی از جغرافیای یکپارچه و جامع است تا جغرافیای انسانی یا طبیعی صرف؛ یعنی در واقع بی‌تناسبی هر کدام از این دو، به تنهایی مشهود است (پورا احمد، ۱۳۸۹: ۲۲۸).

یافته چهارم: وسایل و مواد کمک آموزشی

وسایل کمک آموزشی شامل ابزارها و امکاناتی است که در جریات تدریس جهت تفهیم بهتر مطالب درسی و یادگیری مؤثر توسط معلم و دانش‌آموز بکار گرفته می‌شود. این ابزارها، جریان تدریس را از حالت سخنرانی محض خارج کرده و یادگیری را آسانتر و عمیق‌تر می‌سازد. وسایل کمک آموزشی از

قبیل نرم افزارها و سایر امکانات آموزشی جهت مشاهده واقعیت‌ها و عینیت بخشیدن به مفاهیم نظری و تجربه‌گرایی جایگاه ویژه‌ای در فرآیند یادگیری دارند. در عصر تکنولوژی، مؤثرترین و کارآمدترین راه برای دستیابی به اهداف آموزشی، بکارگیری صحیح و برنامه‌ریزی شده از وسایل و امکانات آموزشی می‌باشد.

در حقیقت بکارگیری وسایل کمک آموزشی موجب تقویت یادگیری می‌شود؛ به عبارت دیگر زیرا آنچه می‌شنویم فراموش می‌کنیم، آنچه می‌بینیم بیاد می‌آوریم و آنچه انجام می‌دهیم یاد می‌گیریم. انفجار دانش و ارزش‌ها و همچنین مشکلات خاصی که بعضی از کشورها با آن مواجه اند، همانا کمبود بودجه و امکانات کافی جهت تخصیص به آموزش و پرورش، همه و همه استفاده از مواد و وسایلی را بتواند تعداد بیشتری از مخاطبان را با کیفیت و اثربخشی بیشتری آموزش دهد، امری ضروری و گریزناپذیر است (احدیان، ۱۳۸۴).

معلمان از وسایل کمک آموزشی برای تقویت آموزش در کلاس، جلب توجه فراگیران و ایجاد انگیزه برای یادگیری استفاده می‌کنند. استفاده از ابزارهای مذکور به توانایی و خلاقیت معلم بستگی دارد. استفاده از این امکانات می‌تواند فرایند یادگیری را با جذابیت و زمان کمتری تسهیل نماید. استفاده از وسایل کمک آموزشی یادگیرندگان را قادر می‌سازد تا از توانایی‌های شنیداری یا دیدنی خود استفاده کنند و در حین یادگیری نیز فعال باشند (Uchechi Bel, 2021, 211).

در این بخش از دبیران محترم در خصوص وسایل و مواد کمک آموزشی مورد استفاده آنها در آموزش جغرافیا سؤال شده است که نتایج آن در جدول شماره (۷) آمده است.

جدول (۷) وسایل و مواد کمک آموزشی

تعداد	وسایل و مواد کمک آموزشی
۳۰	۱- متن کتاب
۳۰	۲- تخته سیاه
۲۴	۳- پروژکتور و رایانه
۶	۴- برد هوشمند
۲۸	۵- نقشه
۲۰	۶- کره جغرافیایی
۶	۷- ماکت
۱۴	۸- تصاویر هوایی و ماهواره‌ای

نتایج داده‌های کسب‌شده، نشان می‌دهد دبیران جغرافیا با ۳۰ مورد فراوانی، بیشترین وسایل و مواد کمک آموزشی مورد استفاده آنها، متن کتاب و تخته سیاه می‌باشد و استفاده از نقشه با ۲۸ مورد و پروژکتور و رایانه با ۲۴ مورد در رده‌های بعدی قرار می‌گیرند. نتایج مذکور نشان می‌دهد استفاده از

روش‌های سنتی همچنان در اولویت آموزش جغرافیا قرار دارد که یکی از دلایل آن، مجهز نبودن تمامی کلاس‌ها به رایانه و دستگاه پروژکتور از طرف دبیران عنوان می‌شود.

یافته پنجم : نحوه مدیریت کلاس

رویکردهای مختلفی نسبت به نقش معلم در ارتباط با آموزش و یادگیری مؤثر وجود دارد. برخی به شخصیت فردی معلم تأکید دارند و عده‌ای بر نقش‌ها و شایستگی‌های معلم تأکید دارند. اخیراً بسیاری از پژوهشگران به مفهوم مدیریت کلاس درس تأکید دارند که در برگیرنده تمام این جنبه‌ها است و آن بر اساس رفتار واقعی معلم در کلاس درس است.

در پنجمین مرحله از مصاحبه با دبیران جغرافیا، از آنها در خصوص نحوه مدیریت کلاس درس سؤال شده است، که نتایج آن در جدول شماره (۸) درج شده است.

جدول (۸) نحوه مدیریت کلاس

تعداد	نحوه مدیریت کلاس
۱۸	۱- اقتدر و صلابت خود را برای مدیریت کلاس حفظ می‌کنم.
۳۴	۲- سعی می‌کنم با دانش‌آموزانم جو دوستانه ایجاد کنم.
۲۰	۳- در حین تدریس، با طرح سؤال‌توجه مشارکت دانش‌آموزان را جلب می‌کنم.
۸	۴- اگر دانش‌آموزی قصد برهم زدن کلاس را داشت با اعلام شفاهی اسمش، او را ساکت می‌کنم.
۲۸	۵- به دانش‌آموزانی که کسب اجازه می‌کنند حق صحبت داده می‌دهم و بلاعکس
۶	۶- اجازه صحبت‌های غیرضروری را به دانش‌آموزان نمی‌دهم.
۱۰	۷- در مواقعی که در کلاس همه می‌شود صدایم را تقویت می‌کنم.
۲۶	۸- با حفظ کنترل کلاس، هر جا که لازم باشد مطالب خنده دار بجا، بیان می‌کنم تا به کلاس طراوت ببخشم.

توانایی مدیریت کلاس، یکی از مهمترین ویژگی‌های معلم موفق است که شامل اقداماتی است که مدرس برای ایجاد نظم، ایجاد انگیزه، درگیر کردن فراگیران و جلب مشارکت آنها در فرایند یادگیری انجام می‌دهد (عسگری، ۱۳۹۰). بر اساس نظر اکثر مدرسان، اگر مشکلات رفتاری در کلاس فراوان رخ دهد برقراری ارتباط در جریان تدریس مختل می‌شود و آنان در آموزش ناتوان و فراگیران نیز قادر به یادگیری نخواهد بود (بخشایش، ۱۳۹۲). مدیریت کلاس درس، یک سازه چند وجهی است که شامل سه بعد گسترده شخصیت، آموزش و نظم و انضباط می‌باشد. (Djigic and Stojiljkovic, 2011). از مهمترین بحث‌های آموزش این است که ما معلم‌ها باید محبت، مراقبت و گذشت را به دانش‌آموزان خود نشان دهیم و در مقابل آنها نیز نسبت به دیگران در جامعه، آن را نشان خواهند داد (Chanakya, p, 2014).

در زمینه نحوه مدیریت کلاس توسط دبیران، نتایج مطالعات نشان می‌دهد برقراری جو دوستانه از طرف معلم در کلاس درس با ۳۴ مورد فراوانی، روش غالب در نحوه کلاس‌داری آنها می‌باشد. حق صحبت دادن به دانش‌آموزانی که کسب اجازه می‌کنند و بلاعکس با ۲۸ مورد فراوانی در رتبه دوم و

همچنین حفظ کنترل کلاس همراه با طراوت بخشی به کلاس با استفاده از مطالب خنده دار بجا با ۲۶ مورد فراوانی در رتبه سوم قرار می گیرد.

بحث و نتیجه گیری

فرایند تحلیل داده ها شامل شناسایی گفته های اساسی و کلیدی و دسته بندی آنها بر حسب مقوله - هاست (گیلهام، ۲۰۰۰، ص ۵۹). در گفتگوها، معمولاً بسیاری از مطالب اضافی و تکراری است. بنابراین، محقق با شناسایی و پاکسازی نوشته می تواند به راحتی نکات اساسی موجود در هریک از متن های مصاحبه را شناسایی کند. سپس با انتخاب مقوله ها، گفته های اساسی مربوط به هر مقوله در تمام متن های مصاحبه ها در کنار یکدیگر قرار دهد و دسته بندی کند.

مجموعه مقوله ها باید جامع و مانع باشد. جامع بودن به این معناست که مقوله های اصلی و فرعی که برای هر متغیر یا سؤال مصاحبه در نظر گرفته می شود، تمام عناوین یا ابعاد گوناگون متغیر مورد نظر در سؤال را تحت پوشش قرار دهد، و منظور از مانع بودن این است که گفته یا ایده ای که مربوط به یک مقوله است، واقعا به هیچ مقوله دیگری تعلق ندارد (کریمی و نصر، ۱۳۹۱، ص ۷۵). در این پژوهش برای تحلیل و بررسی تأثیر رویکردهای آموزشی معلمان بر آموزش مؤثر جغرافیا در دبیرستان های ایران، از روش تحقیق کیفی و با بهره گیری از تکنیک مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شده است و در مجموع نتایج زیر بدست آمده است.

در بحث روش های تدریس جغرافیا، ۶۵ درصد از معلمان مصاحبه شده، از شیوه بسیار مناسب یعنی تدریس فعال استفاده می کنند که اساساً روشی دانش آموز محور می باشد. بر همین اساس دانش آموزان با توجه به تجارب و دانش پیشین خود موقعیت جدیدی را تعبیر و تفسیر می کنند در نتیجه در تعامل با محیط، دانش جدید خود را شکل می دهند. در زمینه متد و تکنیک های آموزشی نیز ۷۰ درصد از دبیران جغرافیا، که در پژوهش حاضر مورد مطالعه قرار گرفتند از روش بارش فکری استفاده می کنند. این روش مناسب ترین راه برای ایجاد عقاید و اندیشه های خلاق و آفریننده در بین دانش آموزان می باشد که می تواند به خلق ایده ها و راه حل های گوناگون و جدید منجر شود. در زمینه استفاده از مهارت های جغرافیایی در تدریس نیز، ۸۵ درصد دبیران از مهارت دید همه جانبه یا نگرش سیستمی استفاده می کنند. این شیوه تدریس به دانش آموزان امکان می دهد تا از نگاه جزیره ای به مسائل و مشکلات محیطی پرهیز کنند و اجزا محیط طبیعی و انسانی اطراف خود را که مرتب در حال تغییر و تحول است، وابسته به یکدیگر در نظر بگیرند. در زمینه وسایل و مواد کمک آموزشی مورد استفاده دبیران جغرافیا نیز نتایج بدست آمده نشان می دهد ۷۵ درصد از دبیران همچنان از روش سنتی متن کتاب و تخته سیاه استفاده می کنند. در این پژوهش اکثر مصاحبه شوندگان از کمبود یا نقص فنی وسایل کمک آموزشی از جمله رایانه و ویدئوپروژکتور گلایه داشتند که توجه ویژه

سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور را می‌طلبد که نقایص موجود را جبران کرده و کلاس‌های درس به ابزارهای نوین آموزشی از جمله تخته هوشمند مجهز نمایند. در خصوص نحوه مدیریت کلاس توسط دبیران نیز بر اساس نتایج بدست‌آمده از داده‌های مصاحبه، ۸۵ درصد از معلمان از روش برقراری جو دوستانه با دانش‌آموزان به مدیریت کلاس خود می‌پردازند.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از تحقیق مشخص می‌شود که معلمان جغرافیا از روش‌ها و فنون متناسب با برنامه درسی استفاده می‌کنند و نهایت سازمان نوسازی، توسعه و تجهیز مدارس کشور باید اهتمام ویژه‌ای به تجهیز مدارس داشته باشد تا تمامی کلاس‌ها به رایانه و ویدئوپروژکتور مجهز شوند تا دبیران بتوانند از این ابزارها جهت ارائه مطلوب و اثر بخش مطالب درسی استفاده کنند.

جهت بهبود کیفیت تدریس جغرافیا در مدارس کشور، پیشنهاد می‌شود:

- مطالب کتاب‌های درسی جغرافیا متناسب با نیازهای جامعه به‌روز شود.

- در مدارس اتاقی خاص برای درس جغرافیا در نظر گرفته شود که دارای کتاب‌ها، نشریات، نقشه‌ها، اطلس‌های جغرافیایی، نقشه صورفلکی بوده و مجهز به دستگاه ویدئوپروژکتور باشد.
- دانش‌آموزان را با نرم‌افزارهای نوین از جمله گوگل ارث آشنا نمود و نحوه استفاده از آنها آموزش داده شود.

- برای آشنایی دانش‌آموزان با واقعیت‌های جغرافیایی در سطح زمین، گردش علمی صورت گیرد.

منابع

- احدیان، محمد (۱۳۸۴). *مقدمات تکنولوژی آموزشی*، تهران: نشر تبلیغ بشری، چاپ سی‌ام.
- احمدآبادی، آرزو؛ امیری ابراهیم (۱۴۰۲). «چالش‌های آموزش جغرافیا؛ از نگاه دبیران (مطالعه موردی؛ متوسطه دوم رشته‌ی انسانی)». *فصلنامه پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی*، دوره ۵، شماره ۳، شماره پیاپی ۱۷، صص ۳۴-۱۸.
- اشراف زاده، توحید؛ مصرآبادی، جواد؛ یارقلی، بهبود (۱۴۰۲). «فراتحلیل تأثیر یادگیری مشارکتی بر عملکرد تحصیلی». *مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز*، دوره ۳۰، شماره ۲، دی ۱۴۰۲، صص ۴۰-۱۷.
- باقری، خسرو (۱۳۸۵). *تربیت دینی و چالش قرن ۲۱*، به نقل از مکاتبه و اندیشه‌ها، سال هفتم، جلد ۲۵، قم: انتشارات نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها.
- بخشایش، علیرضا (۱۳۹۲). «رابطه سبک مدیریت کلاس با ویژگی‌های شخصیتی معلمان مدارس ابتدایی شهر یزد»، *فصلنامه علمی پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، سال چهارم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۲، پیاپی ۱۴، صص ۱۹۸-۱۸۵.

بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۷). روش‌های پیش‌گیری از افت تحصیلی، تهران: نشر انجمن اولیا و مربیان، چاپ ششم.

پاول، رونالد (۱۳۷۹). روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران، ترجمه نجلا حریری، تهران: دانشگاه آزاد.

پوراحمد، احمد (۱۳۸۹). قلمرو و فلسفه جغرافیا، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
چوبینه، مهدی (۱۳۹۹). «بررسی برنامه‌ی درسی آموزش جغرافیا در ایران»، فصلنامه پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی، ۲(۳)، صص ۱۶-۱.

حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۷۷). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: سمت.
خداوردی، حسن (۱۳۸۷). «متدولوژی پژوهش کیفی»، نشریه ره آورد سیاسی، پیاپی ۲۱، پاییز ۱۳۸۷، صص ۶۰-۴۱.

دلاور، علی (۱۳۸۳). مبانی نظری و عملی پژوهش، تهران: انتشارات رشد.
دلاور، علی (۱۳۷۴). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران: انتشارات رشد.

دیمه ور، محمد؛ یوسفی، محمدرضا (۱۳۹۸). «یجاد موقعیت‌های یادگیری اثربخش در آموزش جغرافیا با استفاده از راهبرد آموزش ترکیبی و گردش علمی»، فصلنامه پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی، دوره اول، شماره ۲، صص ۹۶-۶۹.

رضایی، حبیب اله؛ حقانی، فریبا (۱۳۹۴). «فنون مدیریت کلاس: راهنمایی برای اداره کردن کلاس درس»، مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۵(۲۷)، ۱۳۹۴، ۲۰۴-۱۹۳.
رنجبر، مریم السادات (۱۳۹۴). «شایستگی و مهارت‌های تربیتی و مدیریتی معلمان در تربیت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی دانش‌آموزان»، دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی، ترکیه، استانبول.

رئسی، زهره (۱۳۸۰). روانشناسی تربیتی، اصفهان: انتشارات مانی.
سلیمان نژاد، محمد؛ فرامرزی، نازنین؛ رباط جزئی، ریحانه (۱۴۰۱). «شناسایی و رتبه‌بندی روش‌های مؤثر تدریس در آموزش جغرافیا»، فصلنامه پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی، دوره ۴، شماره ۱۴، صص ۹۳-۸۰.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، شورای عالی انقلاب فرهنگی و شورای عالی آموزش و پرورش، آذر ۱۳۹۰.

شعاری‌نژاد، علی اکبر (۱۳۹۵). روانشناسی تربیت و تدریس، تهران: نشر اطلاعات، چاپ پنجم.
شکوئی، حسین (۱۳۷۷). فلسفه جغرافیا، تهران: انتشارات گیتاشناسی.

۱۱۶ فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی دوره ششم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۳

صفری، مصطفی؛ عابدینی، میمنت؛ صفارحیدری، حجت (۱۴۰۲). «تاثیر تدریس به شیوه سازنده‌گرایی بر علاقه به درس و سرزندگی»، *مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز*، دوره ۶، شماره ۲، صص ۱۳۸-۱۲۳.

عسگری، اردشیر (۱۳۹۰)، «مدیریت کلاس درس، فرایندی توأم با یادگیری»، *ماهنامه رشد فناوری آموزشی*، سال ۲۶، شماره ۲۷: صص ۴۵-۳۶.

فرجی، زاهد و امیری، عارف (۱۴۰۱) «بازنمایی تجارب تدریس غیرحرفه‌ای معلمان جغرافیا»، *فصلنامه پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی*، دوره ۴، شماره ۳ - شماره پیاپی ۱۳، صص ۱۳۷-۱۶۵.

کریمی، صدیقه؛ نصر، احمدرضا (۱۳۹۲). «روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌های مصاحبه»، *پژوهش*، سال چهارم، شماره اول، صص ۹۴-۷۱.

لطیفی، محمد؛ رضوی، سیدعباس؛ پارسا، عبدالله (۱۴۰۱)، «بررسی به کارگیری شوخ‌طبعی در فرایند تدریس توسط دبیران»، *مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز*، دوره ۶، شماره ۱، صص ۸۰-۵۹.

محمدی، رضا؛ بخشی، گلناز (۱۳۹۸) «بررسی بسط تئوری‌های شناخت‌شناسی و دیدگاه‌های یادگیری در آموزش اثربخش جغرافیا»، *فصلنامه پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی*، دوره اول، شماره اول، صص ۵۶-۳۳.

ولوی، پروانه (۱۳۹۲) *سازنده‌گرایی دیدگاهی نو در تعلیم تربیت*، اهواز: انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز.

هارتویگ، هابریش (۱۳۷۵)، «منشور بین‌المللی آموزش جغرافیا»، ترجمه ناهید فلاحیان، *رشد آموزش جغرافیا*. شماره ۴۰، صص ۱۰-۴.

یمانی، نکو؛ نصر، احمدرضا؛ منجمی، سید امیرحسین (۱۳۸۶). «تحلیل داده‌های کیفی با استفاده از نرم‌افزار»، *ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، شماره پیاپی ۷ (۲)، صص ۴۳۶-۴۲۳.

Brooks, Clare(2010). **Why geography teachers' subject expertise matters**, *Geography*, 95(3), 143-148

Bustin, Richard (2019). **Geography education's potential and the capability**.

Can, N. (1998). The Role of Teacher and Administrator Effectiveness in Teaching, **Educational Management in Theory and Practice**, 13, 55-69.

Chanakya,p rijal(2014).Classroom Management in Schools, **Journal of NELTA Surkhet**, Vol. 4, December, 2014, pp 47-56.

Cohen,L. Manion,L (1986).*Research Methods in Education* . **London, Routledge**.

Djigic, Gordana and Stojiljkovic, Snezana(2011).Classroom management styles, classroom climate and school achievement, **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, volume29,pp: 819-825.

Gillham, Bill (2000). **The Research Interview**, London, Rautledge.

Karatekin , N. G and Durmuş, A. (2008). Overcoming Chalkboard – Student-Centered Teaching (Editör : Haticeİşılak andAlpaslanDurmuş, **General Principles in Education** (pp.9 -25), İstanbul, EDAM publishing.

Masek, A., Hashim, S., & Ismail, A. (2019). Integration of the humour approach with student’s engagement in teaching **andlearning sessions Journal of Education for Teaching**, 45(2), 228-233.

Opdenakker, Marieand Damme , Jan(2006) Teacher characteristics and teaching styles as effectiveness enhancing factors of classroom practice, **Teaching and Teacher Education** , Volume 22, Issue 1, January 2006, Pages 1-21.

Seale, C. (1999). **The Quality of Qualitative Research**, London, Sage.

Uchechi Bel-Ann Ordu(2021). The Role of Teaching and Learning Aids/Methods in a Changing World, New Challenges to Education: **Lessons from Around the World BCES Conference Books**, 2021, Volume 19, pp:209-216.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی